

VYSOKÁ ŠKOLA
FINANČNÍ
A SPRÁVNÍ

SCÉNÁŘE DÍLČÍCH PENZIJNÍCH REFORMEM

Jaroslav Vostatek

Odborná komise pro důchodovou reformu, PT 1

7. 1. 2016

Osnova

- **České penzijní pilíře podle klasifikace Světové banky**
- **Neústavnost „důchodového pojištění“ a cesty jejího odstranění**
- **Česká penzijní mezera a varianty jejího vyplnění**
 - **Veřejná volba, tripartitní vyjednávání**
 - **Povinnost, jemná povinnost, dobrovolnost**
- **Neústavnost soukromého spoření se státní podporou**
 - **Daňové režimy**
- **Prostor pro zaměstnanecké penze**
- **Česká penzijní past pro střední třídu**

České penzijní pilíře (2016) podle klasifikace Světové banky

0. pilíř: implicitní rovný důchod s čistým náhradovým poměrem zhruba 39 %

- příspěvek na bydlení

1. pilíř: „zbytkový“ sociální starobní pilíř s čistým náhradovým poměrem zhruba 23 % (při 45 letech pojištění)

2. pilíř: „měkce povinné“ soukromé důchodové spoření čtvero druhu (bez zdanění úspor):

- penzijní připojištění se státním příspěvkem a daňovým odpočtem
- doplňkové penzijní spoření se státním příspěvkem a daňovým odpočtem
- soukromé životní pojištění s daňovým odpočtem
- příspěvky zaměstnavatele na penzijní připojištění, doplňkové penzijní spoření a soukromé životní pojištění, které jsou osvobozeny od daně z příjmů a pojistného na sociální a zdravotní pojištění

3. pilíř: dobrovolné soukromé důchodové spoření – se státní podporou i bez ní:

- modelově střednědobé (šestileté) obecné, neúčelové „stavební“ spoření, plně využitelné jako důchodové spoření, se státním příspěvkem 10 % (roční limit), bez možnosti příspěvků zaměstnavatele
- kolektivní investování do podílových fondů, plně využitelné jako důchodové spoření, se státní podporou ve formě nezdaňování výnosů (zisku) do 100 000 Kč ročně, bez limitu: po třech letech držby příslušných podílů, bez možnosti příspěvků zaměstnavatele
- bankovní spoření, plně využitelné i jako důchodové spoření

4. pilíř: vlastní bydlení a další „nefinanční“ aktiva a podpory ve stáří ze strany rodiny a státu

- státní podpora hypoték a stavebních úvěrů – lze přiřadit sem (nebo do 3. pilíře)
- příspěvek na bydlení (nultý pilíř)

Neústavnost „důchodového pojištění“ a cesty jejího odstranění

- „Důchodové pojištění“ – i nadále výrazně převažuje zásada sociální solidarity nad zásadou ekvivalence
 - Doporučení pro ústavní soud: zrušit 1. redukční hranici a pojistné na důchodové pojištění
- Návrh komplexní reformy:
 - Samostatný solidární (nultý) pilíř: rovný důchod cca 30 % PM
 - Sociální důchodové pojištění: pojistné cca 17 % ze mzdy
- Návrh nedůsledné reformy:
 - Základní výměra starobního důchodu: 30 % PM
 - Procentní výměra starobního důchodu: 0,39 % za každý rok pojištění
 - 1. redukční hranice zrušena
 - Pojistné důchodového pojištění: cca 17 % ze mzdy
 - Zahrnutí celého pojistného placeného zaměstnancem do daně z příjmů ze závislé činnosti

Odhad penzijní mezery

- **Rovný důchod či základní výměra starobního důchodu cca 30 % PM**
 - **Adekvátní výše starobního důchodu pro nízkopříjmové občany/zaměstnance**
 - **Jednotlivec: 39,1 % z čisté \emptyset PM = 80,6 % hranice rizika chudoby EU**
 - **Dvojice: 107,5 % hranice rizika chudoby EU**
- **Procentní výměra plného starobního důchodu 17-18 % hrubé mzdy (cca 23 % čisté mzdy) pojištěnce: relativně nízká**
- **Celková výše plného starobního důchodu pojištěnce s mediánovým příjmem: cca 66 % čisté mzdy**
 - **Benchmark Melbourne Mercer Global Pension Index: 70 %**
- **Penzijní mezera cca 4 % čisté mzdy → zvýšit pojistné min. o 1,5 % hrubé mzdy**

Možné vyplnění penzijní mezery (veřejný pilíř)

- Provedení komplexní reformy (vyčlenění sociálního důchodového pojištění do parafiskálního fondu)
 - Jednorázový přechod na NDC (mezinárodní doporučení): možnost zvýšení sazby pojistného o min. 1,5 p. b.
 - Možné tripartitní vyjednávání o růstu mezd místo růstu pojistného placeného zaměstnavatelem
 - Neprovedení komplexní reformy: založení nového, fondového (sub)pilíře sociálního důchodového pojištění FDC (**1bis**); varianty povinného spoření:
 - Jeden penzijní fond, jednotný důchodový věk
 - (Speciální) státní dluhopisy, nebo
 - Globální indexový fond
 - Přednastavený státní penzijní fond, možnost individuálního investování v akumulaci fázi produktu („slepé účty“) = švédská prémiová penze
- Minimální sazba pojistného: 2 %, možnost uzákonění postupného zvyšování sazby
- 1bis** lze využít i k dobrovolnému připojištění

Neústavnost soukromého spoření se státní podporou

- **Nerovné podmínky pro produkty a jejich poskytovatele:**
 - Regulace: PP/DPS – relativně silná, SŽP – slabá
 - Různý rozsah státní podpory, navíc nahodilost
- **Sjednocení podmínek: eliminuje neústavnost**
 - **Základní varianta: zrušení veškeré státní podpory**
 - Nejvyšší státní podpora na světě, jen fiskální iluze; v zásadě nulový dopad na rozsah spoření na stáří – jen daňová (fiskální) optimalizace
 - **Liberální a sociálně-demokratické řešení: snížení daní či pojistného na důchodové pojištění**
 - **Neoliberální a popř. i konzervativní řešení: jednotný systém státní podpory, odvozený z přísl. daňové teorie: nahradit zdanění příjmů zdaněním spotřeby**
 - Daňový režim EET – zdaňovat pouze plnění (výplaty) úspor či penzí
 - Modelově ekvivalentní daňový režim: **TEE** – příspěvky účastníků (i zaměstnavatelů) po zdanění = **technicky podstatně jednodušší systém**
 - Příspěvky na sociální zabezpečení – stejný režim jako zdanění příjmů

Prostor pro zaměstnanecké penze

- Zrušit zákaz vzniku zaměstnaneckých penzijních fondů
- Povolit (jen) kolektivní systém FDC
 - 1 penzijní produkt, ne: výběr investičních strategií
- Zřídit státní penzijní fond FDC – nízkonákladová alternativa k zaměstnaneckým fondům
 - 1 produkt spoření
 - Několik anuitních produktů, bez povinné anuitizace
- Důchodový věk 55-60 let
- Daňový režim: shodně s osobními penzijními plány (produkty)
 - TTE
 - TEE, EET

Dobrovolné spoření („důchodové a stavební“) s případnou státní podporou

- **Certifikované produkty u jedné z licencovaných finančních institucí**
 - **Jednoduché, flexibilní**
 - **Vzor: new ISA (Velká Británie): roční limit vkladu/investice, výběry bez omezení, daňový režim TEE**
 - **Změna názvu Národní asociace penzijních fondů (NAPF) na [Asociaci penzí a celoživotních úspor](#) (Pensions and Lifetime Savings Association) v říjnu 2015**
 - **Nízkonákladové: limitované poplatky, bez akvizičních nákladů**
 - **Převoditelné**
 - **Povinná anuitizace úspor: ne**
- **Státní spořitelna: může být**
 - **Varianta: nákup státních dluhopisů (e-shop)**

„Měkce povinné“ osobní důchodové spoření

- **Certifikované produkty u jedné z licencovaných finančních institucí**
 - Nízkonákladové: limitované poplatky, bez akvizičních nákladů
 - Převoditelné
 - Přednastavený fond
 - Povinná anuitizace úspor: ne
- **Státní penzijní společnost (přednastavená opce)**
- **Auto-enrolment**
- **Povinné příspěvky zaměstnavatele v případě účasti zaměstnance**
- **Dobrovolné příspěvky zaměstnavatele a třetích osob (možnost)**
- **Případná státní podpora (TEE, EET, státní příspěvek)**
- **Předstupeň povinného důchodového spoření/pojištění ?**

Česká specifika

- Výpočty penzijní mezery vycházejí z průměrné či mediánové mzdy
- **Zásadní převaha (implicitního) rovného důchodu**
 - Snížení rovného důchodu nikdo nenavrhuje
 - Indexace rovného důchodu podle růstu PM může být fiskálně náročná
- **Vysoký daňový klín → změnit „daňový mix“ → prostor pro zvýšení pojistných důchodů**
 - Sloučit daň z příjmů a pojistné placené zaměstnanci
 - Snížit pojistné na zdravotní pojištění za zaměstnance, zvýšit DPH
- **Chudí a chudší zaměstnanci (občané): dostatečné důchodové zabezpečení**
 - Nepotřebují vyšší pojistné, ani osobní spoření
 - Povinné spoření či zaměstnanecké penze neberou ohled na diferencované zájmy jednotlivých zaměstnanců
- **Střední třída: mladí potřebují bydlení, měli by vychovávat děti → nulový prostor pro penzijní spoření**

Česká penzijní past: vysoké marže

- Podceňování rizika, dlouhý horizont
- **Dobrovolné doplňkové spoření nemůže hrát podstatnou roli v zabezpečení střední třídy**
 - Příspěvek cca 10 % ze mzdy po dobu 20 let s reálným výnosem min. 3 % ročně ?
 - Nutná robustní státní podpora (dnes: nejvyšší na světě)
 - Fiskální iluze: okamžitá úhrada z daní, placených především střední třídou
- **Vysoké marže ve finančním sektoru**
 - Podstatné zvýšení marží penzijních společností od 2016
 - Nepravdivé údaje: důvodová zpráva MF, lobbisté (Zavadil...)
 - Okamžitá reakce nutná !
- Založit státní penzijní společnost (CDC), znovu otevřít penzijní připojištění
- Rozvinout zaměstnanecké penze (CDC), směřovat ke kvazipovinnému systému

Děkuji za pozornost

jaroslav.vostatek@vsfs.cz

jvostatek@volny.cz

Švédská „prémiová penze“

- Povinné sociální pojištění s možností individuálního soukromého investování ve spořicí fázi
- Státní penzijní ústav: přednastavený fond, „slepé účty“, výhradní poskytování penzí
 - Paralelní infrastruktura v soukromých společnostech je neefektivní (WB)
 - 1 státní fond jako přednastavený fond
 - Soukromý sektor není schopen efektivně poskytovat penze (světová zkušenost)
- Pojistné: 2,5 % z hrubé mzdy (po snížení o pojistné na důchodové pojištění 7 % ze mzdy, které je slevou na dani)
- Poplatky:
 - Klienti platí 0,14 % ze stavu účtu, max. 110 Kr.; ø 2013: 0,1 %, 74 Kr. plus poplatky fondům
 - Poplatky fondů: státní přednastavený fond max. 0,12 % (věk do 55 let), soukromé fondy: ø 0,39 % z aktiv (povinný rabat)
 - Poplatky soukromých fondů mimo systém prémiové penze (bez rabatu): ø 1 % z aktiv ročně
- Kritika: příliš mnoho fondů (cca 800)

V. Británie: nové individuální spořicí účty (new ISAs, individual savings accounts)

- Limit ročního vkladu (2015/2016): 15 240 £ (asi 40 % PM)
- Výběry a převody: bez omezení
- Státní podpora: úroky a jiné výnosy nezdaněny
- 22,6 mil. účastníků; věková struktura (mil.):
 - do 25 let 1,42
 - 25-34 let 3,18
 - 35-44 let 3,46
 - 45-54 let 4,19
 - 55-64 let 4,21
 - 65+ let 6,21
- You can invest in a wide range of different investments in an ISA including Cash, Fixed Interest securities such as Bonds and Gilts, Collective investments such as Funds (Unit Trusts and OEICs), Investment Trusts and ETFs, and Shares.